

BERTA ZSOLT

Mit tesz Isten

Magyarországnak augusztus végéig kellett átadnia az Őrvidéket Ausztriának, az osztrák csendőrök pedig már napokkal korábban megkezdték a terület megszállását, géppuskákkal is felfegyverezve, bár úgy tudván, hogy a magyar katonaság kivonult onnan. A nyomukban ünneplő civilek nyomultak, rezesbandával, szintén fegyveresen, zászlókat lobogtatva, melyet néhány visszaemlékező az osztrák trikolornak látott, mások egyszínű vörös zászlónak. Nagyapa nem emlékezett egyikre sem. Az osztrákok igencsak meglepődtek, amikor Ágfalván ünneplő német lakosok helyett, kikre jó okkal számítottak, magyaros puskaropogás fogadta őket, mely nyitánya lett az Őrvidéken fellángoló harcoknak. Az osztrákok nyomban tiltakoztak, nagy garral verték a diplomáciai asztalt, ám a magyar kormány ártatlanul, mit sem értve és tudva tárta szét a kezét, mondván, ő hivatalosan már nincs is jelen, s hogy ami ott folyik, az bizony jó magyar népfelkelés. Amihez, ugye – de ezt persze már csak én mondom, bár alighanem a kormány is gondolta –, a labancság már hozzá kellett, hogy szokjon, vagyis nem zsákbamacskát vásároltak az Őrvidékkel, még ha Burgenlandnak nevezik is. Jómagam nem tudhatván biztosan, csak annyit jegyzek meg ezzel kapcsolatban, hogy Nagyapa és Vilma néni vadászpuskáit Török százados megérkezésük után rögvest Mannlicher-féle, vagyis M90-es ötlövetű ismétlőkarabélyokra cserélte, ami tudvalevőleg ritka madár volt a nép kezében. Nem beszélve a vadonatúj Mannlicher-Schönauer M1903-as puskákról és a Schwarzlose géppuskáról, mikkel a rongyosok „gyalogságát” szerelték fel. Csak azért említem a magyar hadseregben hivatalosan rendszeresített fegyvereket, hogy rámutassak, Prónay báró úr bizonyára élvezte a kormány támogatását, még ha hivatalosan nem is ismerték azt el, így kerülve az Ausztriával való hadiállapotot.

No, ebből a néhány hetes gerillaharcból Nagyapa és Vilma néni becsülettel kivette a részét. Nagyapát Bakir tizedessel és sok veteránnal egyetemben szétosztották az igen bátor és lelkes, de lőport még nem szagolt újoncok között, hogy harci tudásukkal erősítsék őket. Amikor Ágfalvát, ezúttal sok százan és erősen felfegyverezve, számos géppuskával megerősítve újra elfoglalták az osztrák csendőrök, többek között soproni és a Csehszlovákiához csatolt területekről menekülő diákokat küldtek nagy sietve ellenük. Egyetlen géppuskájuk volt csak, azt Bakir tizedes és egy bosnyák katona cipelte és kezelte. De mindannyian felszereltettek a már említett ismétlőpuskákkal, s pitymallatkor megindultak Ágfalva felé. Az osztrákok azonban, akik legalább háromszoros túlerőben voltak, felfedezték őket, és még a puskák lőtávolán túlról, négy-öt géppuskából is tüzet nyitottak rájuk. A fiatalok igen bátran viselkedtek, és a veterán parancsnokaik és bajtársaik lélekerősítő irányítása alatt, fedezékről fedezékre haladva bejutottak a faluba, s egy templom fedezékében húzódtak meg. Nagyapa,

---

Részlet a szerző hamarosan megjelenő regényéből.

aki isonzói törzsőrmesteri rangját viselte a Rongyos Gárdában, akkor gyalogszerral tartott velük, s nem engedte, hogy esztelenül kirontsanak a fedezékből. Egy darabig okosan, fegyelmezetten tartották is állásaikat, mígnem végül egy oldalsó épület ablakaiból rájuk mért erős sortűz kiverte őket onnan, ezért Nagyapa parancsára visszavonultak, de időt nyertek a másik irányból támadó egység számára, akikhez utóbb csatlakoztak, és hátra támadták a vasúti töltés mögül ádáz tüzet zúdító osztrákokat. Itt két géppuskájuk is okáda rájuk a lövedékeket, s bajos lett volna az ellenség közelébe jutni, ám ekkor Vilma néni Illés hátán vágatva egyszerűen keresztülszáguldott rajtuk, és karabélyával leterítette a két géppuskát kezelő négy katonát. A felkelők harmadik csapata ekkor oldalba támadta a csendőröket, s ekkor már bőszén kelepelt az ő egyetlen géppuskájuk is. Az osztrákok még megpróbálkoztak egy szuronyrohammal, de abban is alulmaradtak. Ezt követően sietve felkapaszkodtak egy vonatszerelvényre, s elrobogtak a régi Ausztria felé. Három diák elesett (Nagyapa nem tudta megmondani a nevüket), és sok volt a súlyos sebesült is magyar oldalon, de a hatalmas fegyver- és embertúlerő fényében nemigen lehetett ez másképp.

Akad még egy magyar halott, kinek nevét, nem tudom, szándékosan-e, avagy jóhiszemű tévedésből, de rosszul írták rá a később felállított, s a kommunisták hatalomra jutásával eltüntetett emléktáblára. Pedig dicső lovasrohamáról, melynek végén golyótól ütött szívvel fordult le a nyeregből, külön is megemlékeztek itt-ott. Azt írták a táblára, hogy Cseke Vilmos, önkéntes. Vilma néni így férfiként vonult be a történelembe, s ez nem lett volna akarata ellenére való, de az bizonyára igen, ha szándékosan rontják el a nevét, szégyellvén vitézüknek mivoltát. S bizony meglehet, hogy így volt. De én a magam részéről büszke vagyok rá, tehát nem hallgathatom el.

Csodálatos módon Illésnek szőre szála se görbült, így a csatát követően Nagyapa az ő hátára tehetette vissza Vilma nénit, és vihette haza Agádórra, mert nem akarta, hogy a többiekkel együtt a helyi temetőben hantolják el. Vilma néni neve rákerült a Cseke család sírkövére az agádóri temetőben, édesapámé alá, kinek halálozási éve továbbra is hiányzott. Mindannyian megsirattuk Vilma nénit, akit szívből szeretünk, Gizi a férjeként, Júlia az édesapjaként. Halála után jutott először eszembe, hogy közös életünk során talán ha tízszer hallottam szólni, mégsem gondoltam soha, hogy szűkszavú vagy mogorva lenne. Vilma néni szavak nélkül cselekedett, szavak nélkül mondta el véleményét, és szavak nélkül tudott segíteni, tanácsot adni is. Szavak nélkül volt jelen az életünkben, százszázalékosan, mindig pont annyira, amennyire szükségünk volt rá éppen. Ritka erény ez, s csak akkor tűnik fel, ha már nem élvezhetjük.

Júlia, miután keservesen végigsírt három napot, három éjszakát, a temetés után rögtön egy legény karjaiban keresett vigaszt, nem lehet tudni, újabb, avagy régi sebeire. És sem Nagyapa, sem Gizi nem ment utánuk a csűrbe, hogy lerántsa róla és elzavarja azt a legényt.

Az ágfalvai csata után az osztrákok egészen kivonták csapataikat az Őrvidékről, s kisebb összetűzéseken kívül nem is próbálkoztak többé, inkább a tárgyalásos rendezésben bíztak.

Prónay báró úr alighanem megsértődhetett a magyar kormányra, aki az ő győzelmei ellenére sem vállalta fel személyét, s hathatós segítséget sem küldött a visszavívott területek megtartására. Bátran mondhatjuk, hogy Prónay báró úr nem volt egy kiköpött diplomata, ahogy zsidózni sem olyan kifinomultan, szinte észrevétlenül volt szokása, mint a hivatalos magyar politikai appa-

rátusnak. Magukra maradván bajtársaival a harcban, hamarosan kikiáltották a független Lajtabánságot, melynek vezetője, vagyis bánja a báró úr lett. Még bélyeget is nyomtattak.

Bármilyen gyerekesnek tűnik is mindez, s bármilyen rövid életűnek is bizonyult ez a független és „felelőtlen” és soha, senki által el nem ismert kis állam, azt meg kell adni, hogy komoly eredményeket hozott a magyar hazának, hiszen az Őrvidékért folytatott harcok kényszerítették rá Ausztriát, hogy ráálljon a népszavazásra, ami ugyan nem érintette egész Burgenlandot, csak Sopront és az őt környező nyolc falut. A többi terület hovatartozását az osztrák kormány továbbra sem volt hajlandó az őslakosokra bízni.

És ekkor kitört egy újabb ádáz, de legalább vértelen háború, a nagy plakátcsata, ahogy a környéken nevezték később. Nemcsak plakátok, de röpcédulák is elárasztották a falvakat. A magyarok az ausztriai kommunistavesszéllyel riogatták a szavazókat, az osztrákok pedig a magyar nacionalizmussal. A magyar plakátokon és röplapokon ártatlanokat gyilkoló vörös alakok szerepeltek, az osztrákokon pedig hatalmas, városok fölé tornyosuló, magyar ruhás, hegedülő csontvázak, mindkettő a nem megfelelő szavazat szerint bekövetkező halált, pusztulást vizionálva. Más rajzokon kedves, öreg néniket figyelmeztettek kivétel nélkül szimpatikus fiatalemberek, hogy semmiképpen ne rontsák el az ő jövőjüket egy esetleg felettébb rossz döntéssel. És azok a rajzok szerint nagyon is hajlottak megfogadni a tanácsot. Különösen tetszett egy nagyon szépen megrajzolt grafika, melyen egy csinos leányt ragad el éppen három osztrák martalóc, egy izmos, jó kiállítású magyar legény pedig az új határ korlátját erős mellkasával áttörve, a leány felé nyúlva igyekszik a megmentésére. A leány, miközben küzd elrablóival, a karját nyújtja a legény felé, akár Michelangelo freskóján az Atya a Fiúnak. A leány karcsú, de erős és formás, a lába meztelen, a vádlija izmos, a bokája vékony, s mindez engem felkavaró nyugtalansággal, izgalommal, furcsa vágyakkal töltött el, s mindennél jobban szerettem volna megmenteni azt a leányt gaz elrablótól. A szöveg szerint a leányt úgy hívták, hogy Nyugat-Magyarország, s miután kibetűztem, megértettem, hogy a legény azt kiáltja neki (pontosabban nekem és minden igaz szívű magyarnak): „Nem hagylok Nyugat-Magyarország.” A mondat végén pont állt, véleményem szerint felkiáltójel helyett, és egy vessző is hibádzott belőle. De ugyan mit számít ez az ortográfiai pongyolaság a hazafias szívdobbanáshoz és a férfivér meglódulásához mérten, melyet a grafika okozott. Ma már, higgadtan látva a világot és önnön magamat is, szinte csodálattal adózom a propaganda hatalmának, ahogyan a kiszolgáltatott lelkek érzelmeit képes felkorbácsolni és a maga céljainak megfelelő irányba terelni. Nálam akkor kétségtelenül célba talált. Mit sem tudtam még nemzetekről, országokról, történelemről, és azt sem értettem, mi történik éppen, de mindennél jobban szerettem volna birtokolni Nyugat-Magyarországot, aki az évekkel csak lassan változott át a fejemben vonzó, csinos leányból hajdani magyar tartományá.

Így került vissza kilenc település Magyarországhoz, mert bizony lakóinak jó hetven százaléka Magyarország mellett voksolt. Az igazság jegyében azt is le kell jegyeznem, hogy Ágfalva túlnyomó többsége Ausztriához kívánt megtérni, ámde az összesített magyar akarat ezt nem engedte. Ezért írtam korábban, hogy a bevonuló labancok bízást számíthattak volna az ottani lakosság örömteli köszöntésére, ha bizonyos kurucok addigra meg nem szállják az utcákat. S meglehet, akadt még ott hasonlóan érző falu Ágfalván kívül is, mint

ahogy a túlnyomórészt magyarok lakta Agádőr és a szinte színmagyar Felsőőr is akarata ellenére került Ausztriához.

Nagyapa igen nekikeseredett amiatt, hogy a sok száz éve a Csekék birtokában lévő földek, pontosabban a maradékai osztrák kézre kerültek. Hogy Vilma húga áldozata dacára, az még epe volt az ürömben. Mondhatjuk, hogy ő és úgy általában az Őrvidék magyar lelkületű lakói kétszer is elszenvedték a Trianon okozta csapást. Nem mintha eme csapás lett volna a legnehezebb, illetve leggyilkosabb. Sokkal inkább az utána következő gyötrődés, melynek során minden áldott nap újra és újra átélték a békediktátum ütlegeit, így ezek a sebek csak szaporodtak, mélyültek, és fertőzödtek a békével is. Immár pedig sok évtizede mérgezik a magyarságot, nemzedékről nemzedékre örökítjük betegségünket, s olyan generációk is vele élnek, kik meg sem születtek még akkor. S bizony nem vagyok ezzel másképp magam sem, megkeseredik a szám íze, ha a trianoni igazságtalanságra gondolok, s bár úgy gondolom, ha már kiköpní nem engedik, okosabb lenne lenyelni a rossz ízű falatot, mint végeérhetetlenül forgatni a szánkban, mégis képtelen vagyok rá. Az eszem megvan, de a szívem bölcsessége nem elegendő hozzá.

Úgy hiszem, Béla bátyám se a bölcsessége végett érzett másként, mint Nagyapa. Vilma néni temetésére érkezett haza, s Klárát is magával hozta, hogy édesapja áldását kérje frigyükre. A temetés után egynehány nappal hozakodott elő a dologgal, s Nagyapa habozás és fenntartás nélkül adta áldását, hisz természete szerint pusztá formaságnak és tiszteletadásnak tartotta, hogy egy gyermek szülei engedélyéért folyamodjon olyan életbevágó kérdésekben, ami csakis rá tartozik, s amiért egyedül ő maga viseli majd a következményeket és a felelősséget. De a tüske, amit Béla vonakodása Őrvidék tevékeny visszavételétől ütött a körme alá, még ott volt. Bár azt hiszem, erre a tüskére sem lett volna szükség, hogy Trianon kapcsán végül sor kerüljön kettőjük között az addig szerencsével és szeretettel elkerült kenyértörésre.

A házassági engedély elnyerése után Béla és Klára visszautaztak Budapestre, és oda kezdték szervezni az esküvőt, mondván, hogy ott legyen, ahol majd élni is akarnak. Mert Béla és politikailag kevésbé lángoló, de azért hasonlóan érző Klárája nem is tudták máshol elképzelni az életüket – még ha éppen rejtőzködve is –, mint a bűnös, vagyis a vörös rongyokba öltözött városban, hogy kissé torzítva Horthy kormányzó úr szavait használjam.

Amikor bizonyosan eldőlt az Őrvidék sorsa, Béla még egyszer hazautazott Agádőrrre. És akkor ott a konyhaasztalnál... de nem, ezt a vitát se citálom egészében, elég lesz a veleje is a megértéshez. Szegény Béla alighanem vigasznak szánta argumentumait, az elsőt biztosan:

– Egyet se búsuljon, édesapám! – kezdte, akár egy népmesehős. – Ha majd végleg győz a proletárdiktatúra, úgyis nemzetközi lesz a világ, nem lesznek végre sem határok, sem nemzetek.

– És nem lesz birtoka sem senkinek! – felelte komoran, s egyelőre átlépve az országok és nemzetek temetése fölött Nagyapa.

– Az is igaz. De higgye meg, mégis jó lesz akkor mindenkinek. Az országvesztés miatt meg nem okolhatunk senki mást, csak magunkat. Azt kaptuk Trianonban, amit megérdemeltünk, nem egyebet. El kell fogadnunk, túl kell lépünk rajta, s most már a jövőt építeni, okosabban, jobb szívvel, mint eddig.

Így kezdődött, s ezek voltak azok a mondatok, amik miatt a beszélgetés szekere csúnyán beleállt a sárba. És úgy végződött, hogy Nagyapa harsogva, bíborba fordult orcával, hogy féltő volt, megüti a guta, azt találta mondani:

– Az egyetlen életben maradt fiam egy semmirekellő hazaáruló! Jobb lett volna, ha kend marad ott a fronton a Zoltán vagy az Antal helyett, s nem csak a fél karja, mert nekik a kisujjuk is többet ért kendnél!

Talán nem is kéne mondanom, ezután Béla szó nélkül feltápászkodott, fogta a kabátját, kalapját, és utoljára életében kiment az agádóri ház ajtaján és a kapun is. (No, ezután mi sem mentünk ki sokkal többször nála.)

Édesanyám, aki addig szótlanul, kétségbeesve hallgatta vitájukat, Nagypához fordult:

– Ne hagyja elmenni, Balázs! Meg fogják bánni mindketten, s bizony mondom, Zoltán se akarná ezt, ahogy bizonyára Antal sem.

Mire Nagypa felpattant, ő is kirent az ajtón, de mint később kislát, nem Béla után szaladt, hanem fel a dombra, a diófa alá, hogy kitérjen édesanyám további kapacitálása előtt. Így aztán édesanyám csak utóbb pörölhetett vele tovább a Béláért, ilyesféleképpen:

– Nézze meg az ember, hogy avval a smirgli természetével a saját fiát is elmarja maga mellől. Kend tán hibátlan? Vagy nem éppen a megengedő természete miatt veszi furcsaszámba a falu, ami amúgy a szeretett húga furcsa természetéből származott kendre? Csak mert egy kicsit kommunista a Béla? Fital még, majd kinövi, és akkor megbánja kend, hogy így hagyta elmérgesedni a dolgot. Mért lenne a Béla kivétel, hiszen az egész család futóbolond?!

– És futóbolondokkal gyarapítják a házat, amikor gyerekként csinálnak gyereket egy padláson, hogy amikor sikerül, világgá szaladjanak – felette Nagypa, édesanyám és édesapám tizenöt évesen megesett szalmanászára és az azt követő világgá, vagyis Szombathelyre menésére célozva.

Mire édesanyám megfogta Andris bátyám kezét, s odaállt vele Nagypa elé.

– Tán ezt a gyermeket bánja kend, aki akkor csírázott meg? Hisz ő az egyetlen épeszű ebben a házban, a szíve szelíd és tiszta, akár a galambé, s üdvösség az Úrtól csakis általa szállhat erre a családra. Vagy azt a másikat bánja, aki meg az apjára és kendre ütött, folyton csavargáson, verekedésen jár az esze, és alig látszott ki a káposzta mögül, már az asszony nép után forgolódott?

Mire Nagypa mindkettőnk magához ölelt, s meg is csókdosott.

Másnap a hóna alá csapott egyet abból a néhány külön készült szilvapálinkájából, mely rabbi áldása híján nem volt ugyan kóser, de mivel az utolsó két évben Mészáros uram receptje szerint készült, emez is szívesen fogyasztotta. Vagyis megelégedett Nagypa szavával, mely szerint egyetlen földre hullott, akár csak egy pöttyet is rothadásnak indult szilvaszem nem került a cefrébe. Nagypa engem is a hóna alá csapott, édesanyámnak pedig odaszólt:

– Szögért megyünk.

És ellátogattunk a szatócsboltba, ahol Nagypa szóba sem hozott semmiféle szögeket.

Mészáros szatócs uram meglehetősen hidegen fogadott, még én is érzektem a szokásos örömteli kedélyesség hiányát, pedig a cukorkámat ugyanúgy megkaptam, mint máskor. De már amikor Nagypa elkérte a stampedliket, megcsóválta a fejét, és kezével nemet intett.

– Köszönöm, nem iszom! És azt mondom, kend se itt, a zsidóboltban tegye! – nyomta meg jól a *zsidóbolt* szót.

Nagypa épp letette volna a butykost a pultra, de erre visszahúzta a kezét, s megfürkészte Mészáros uram arcát.

– Valami baj van?

- Baj az éppen nincs. Már és még nincs.
- De valami ugyancsak nem tetszik kendnek, azt jól látni innen is.
- Bizony nem, ha már így rákérdezett.
- No, és mi lenne az?
- Az az lenne, hogy maga a rongyosokkal szűrte össze a levet.

Nagyapa nem felelt, csak állta szó nélkül a másik tekintetét. Az pedig folytatta:

– Azok meg kis híján felakasztottak engem, öt másik zsidót pedig föl is akasztottak, ha még emlékszik kend.

- No, hát kend is tudja, hogy én nem zsidóügyekben jártam velük egy úton.
- Most még talán nem.
- Ne vicceljen, Oszkár uram! Hisz én szedtettem le a kötelet a nyakából.

Mészáros uram azonban, úgy tűnt, ezt nem tudta, s nem is akarta tudni. Hátrament a raktárba, egy perc múlva visszatérve valami apróságot tett Nagyapa kezébe.

– Ezt meg vigye innen! Nem vállalom többet pénzzé tenni.

– Hm. De azért a rongyosoknak elárulta, hogy az én zsebemben érkeztek ide a boltjába.

- Nem tehettem mást, a gyermekeimet fenyegették.
- Inkább elküldte őket hozzám, hogy az enyémekeket fenyegezzék.
- Máshoz nem küldhettem őket. De harcostársukul nem szegődtem el.
- Nehéz is lett volna ezzel a pajesszal.

Egy darabig némán farkasszemet néztek, aztán Nagyapa kézen fogott, és sarkon fordultunk.

Odakint Nagyapa nagy léptekkel tartott Csillag felé, s maga elé dűnnyögte:

– Hülye, hisztérikus zsidó!

Egészen tisztán hallottam, nem azért kérdeztem rá, mert ne értettem volna, hanem mert annyira meglepett.

– Mit mondtál, Nagyapa?

– Semmit! – felelte, és fellódított a nyeregbe.

Eszembe jutott Zsiga csendőr, akitől először hallottam ilyen hangsúllyal ejteni a *zsidó* szót. Aztán Léderer főhadnagy és Török százados, akik ugyanúgy ejtették, és ahogyan addig sem Nagyapától, sem olyantól nem hallottam, akit szerettem. De akkor egyszer Nagyapa is úgy mondta ki, mintha bogarat érezne a szájában, amit mielőbb szeretne kiköpni. Akkor éreztem először úgy, hogy zsidónak lenni az valami szutykos dolog. Nagyapa szavai örökre az eszembe vésődtek, pedig soha többé nem hallottam tőle még hasonlót sem, még akkor sem, amikor már Zalazugon, a cigányok putrisorától egy köpésre lakott, s gyakran küzdött velük holmi tyúkok és termények miatt. Miután a háborúban minden barátja elesett, Oszkár uram tudomásom szerint az egyetlen barátja maradt a faluban, pontosabban én nem ismertem senki mást, még ha megbecsülésnek, tiszteletnek örvendett is Agádőrön. Így aztán nem önthette ki a szívét senkinek sem afelől, hogy előző nap talán örökre elveszítette az egyetlen megmaradt fiát, s hogy néhány héttel korábban egyetlen megmaradt testvérét is, amiképpen pedig azt is Oszkár urammal osztotta meg annak idején, hogy elveszítette Nagymamát, előtte pedig két fiát. Akkor pedig a barátját, vagyis magát Oszkár urat. Pörölt is vele édesanyám, mondván:

– No, most a fia után még a zsidót is elmarja maga mellől azzal a smirgli természetével, aki pedig az utolsó barátja volt a faluban, hát mért nem mondja meg neki, hogy magát is a fiával kényszerítették a verekedésbe?

– Mert nem lenne egészen igaz, még ha egybe is esett a kettő. Meg különben is, magyarázkodjon a rossz nyavalya.

Nagyapa ezután megint magához vette a szilvás butykost, és Weiss doktorhoz is ellátogatott, akivel ugyan addig nem volt olyan szívbéli jó barátságban, mint Oszkár urammal, hanem csak tisztelték, becsülték egymást, ahogy itt a börtönben a cigányok mondják. Ezt követően azonban mégis szívbéli jó barátságba kerültek. Nemcsak a szilvapálinka és amúgy is meglévő rokonszenvük okán, hanem a politika okán is, ami bár olyan kötelék, mint a tenge-részcsomó, könnyen oldódik, de erősen tart, amíg nem piszkálják. Kiderült ugyanis, hogy Weiss doktor szintén hűséggel viszonyul Magyarországhoz, és annak határain belül szeretné látni az Őrvidéket, de Agádórt mindenképpen. Ebből aztán lett nagy kesergés, ölelkezés, fogcsikorgató fogadkozás és még keserédes dalolás is, ami persze már nem annyira a politika, inkább a pálinka rovására írható.

Később Weiss doktortól azt is megtudtuk, hogy Oszkár uram az Ausztriához csatlakozás mellett áll, azzal argumentálván:

– Ezek elpusztítanak bennünket.

– Az osztrákok szintúgy.

– Nem hiszem. Azok nincsenek úgy belegyökerezve a nacionalizmusukba.

– Most éppen nincsenek. De bőséggel tehetnek róla ők is, hogy a magyarok oly nagy nacionalisták lettek. Minél jobban vernek valakit amiatt, hogy kicsoda, micsoda, annál büszkébb lesz rá.

– No, a magyarok amúgy sem szégyelltek. És ha igaz, amit mond, akkor hamarosan belőlünk is nacionalistát csinálnak.

– A nacionalizmus még nem tesz senkit zsidógyűlölővé. Ők legalább nem természetüktől fogva vetnek meg másokat, legfeljebb hiszékenységből és ostobaságból.

– Mit bánom én, mi az oka.

– Nono! Emez ellen lehet tenni, amaz ellen nemigen. Nem élnek-e itt évszázadok óta németek, horvátok, cigányok, és szerte az országban mindenféle népek bántatlanul?

– A zsidókat miért nem vette ide?

– És zsidók.

– Bántatlanul?

– Jó, hát az utóbbi időkben nem egészen. De ez csak múló indulat, maga is tudja, a tanácsköztársaság miatt.

– Mintha előtte nem ütöttek volna itt zsidókat.

– Az a szokás is nyugatról jött divatba.

– No, én nem várom meg, hogy leöljenek, mint egy barmot, ha a maga boldond szavazása újra Magyarországhoz ragaszt bennünket, én úgy kiszaladok innét, mint Mózes Egyiptomból.

Ó, igen, mert Weiss doktor és Nagyapa a poharazgatás és búsongás közben, elirigyelve Sopron példáját, megálmodták a maguk népszavazását, sőt a nagy együttlekesedésben végül már Pinkamenti Köztársaság lett belőle. És bizony nem maradt mindez holmi részeg hóbörgés, mert bár az ország-alapításból lejjebb adtak másnap, azért a népszavazás kiírásától a szigorú osztrák tiltás dacára sem riadtak vissza. Agádóron hamarosan kitört a korábban Sopron környékén már látott plakátháború kicsinyített és egyszerűsített mása, mely szinte teljes egészében felemésztette a Szamuely-vagyon maradvékát, Oszkár uram pedig, aki felvette a kesztyűt, és szatócsboltja jövedelmét

költötte, majdnem tönkrement belé. Pedig olyan költségnövelő dolgokkal nem is próbálkoztak, mint a komolyabb háttérrel rendelkező magyar és osztrák szervezetek. Például rajzokat nem készítettek, megelégedtek a szövegekkel a plakátjaikon és szórólapjaikon, s azokat is tömören, lényegre törően fogalmazták meg, mit sem törődve a megcélzott lelkek manipulálásával, ahogy pedig az ilyesminek éppen az a célja. De legalább kiegyenlített volt a küzdelem. Oszkár uram propagandaanyagain ez állt: „Add a voksod Ausztriára!”, Nagypapáén és Weiss doktorén meg ez: „Add a voksod Magyarországra!” Ó, minő tisztaság, becsület, gentlemen’s agreement és minő naivitás. Ennél én már akkor is tökéletlenebb, avagy romlottabb voltam, vagyis náluk alkalmasabb a feladatra, de még elég gyerek ahhoz, hogy túllőjek a célon. Mert a jó, hatásos propaganda kényes egyensúlyt igényel. Nem lehet semmitmondó, hatnia kell az érzelmekre, de túlságosan értelmes, pláne összetett sem lehet, mert amit nem értünk, attól nem lehetünk félretájékozottabbak, ugyanúgy, ahogy tudósabbak sem. Márpedig a propagandát semmi nem segíti jobban, mint a dolgok rosszul tudása.

Amikor megláttam a konyhaasztalon Weiss doktor és Nagypapa között az első kinyomtatott plakátokat, s ki is ókumláltam, mire megy ki a játék, mindjárt felajánlottam, hogy rajzolok olyan plakátot, amelyik majd jobb belátásra téríti a népeket. Azt mondták, csak rajzolgassak nyugodtan. Én pedig fellelkesedve nekiláttam, és izgatottan megpróbáltam papírra vetni Nyugat-Magyarország, az ifjú leány bájait, amint kétségbeesetten küzd a gaz labancokkal. A magyar legénynek magamat rajzoltam. Szövegnek azt írtam oda nagy, nyomtatott betűkkel: „Megmentelek és feleségül veszek, szép Nyugat-Magyarország!” Ha csak a magam fejből merítettem volna mindezt, alighanem megelégszem az eredménnyel, ahogy más rajzaimmal is, főleg miután Nagypapa, Nagymama, édesanyám, Júlia vagy Vilma néni megdicsérte azokat. De mivel ennek eredetije is volt, és az én szememben az felettébb magas művészi értékkel bírt, így a magam műve nem állhatta az összehasonlításomat. Hiába mondta Nagypapa és Weiss doktor, hogy nagyon szép, én elégedetlenül méregettem a képet. Úgy döntöttem, modellre van szükségem, hogy jól megfigyelhessem a lerajzolándókat. Az pedig ki más lett volna, mint Júlia, akit ugyan már nem tekintettem a menyasszonyomnak, de továbbra is nagyon szépnek találtam. A kút és a baromfiudvar között lettem fel, két vödör vízzel igyekezvén a madarakhoz.

– Kis kendermagos kakaskám! – köszöntött, és mentében mosolyogva, bölögetve hallgatta végig, mit is kívánok tőle.

Vizet öntött az itatókba, aztán követett a csűrbe, kilépett a papucsából, kacér pózba vágta magát, és szoknyáját a térde fölé húzta, amiképpen meghagytam. Már ettől elakadt a lélegzetem, hát még amikor így szólt:

– Várj csak! Azt mondd, a leány három martalóccal küzd? Akkor mit szólnál, ha az ingét megtépnék itt a vállán?

Azzal se szó, se beszéd, megreccsentette a vállán a vásznat, s kibújtatta belőle gömbölyű vállát, jócskán megmutatva keble felső domborulatait is. Úgy emlékszem, Júlia abban a pillanatban tökéletes volt. Ekkor jutott eszembe először, hogy meglessem őt mosakodás közben, s bizony ezután sokszor meg is tettem. Igazság szerint ahányszor csak alkalmam nyílt rá, s bizony mondom, az első ilyen, még vétlen, de már nem ártatlan izgalmak úgy aránylanak a későbbiekhez, akár az első szerelem az utána következőkhöz, legalábbis ami az emlékek intenzitását illeti. Az első néhány alkalommal, amikor végignéztam Júlia pöréire vetkezését, hosszú másodpercekig lélegezni se tudtam, se lenyel-

ni a torkomban felgyűlő nyálat, aztán olyan mohón kaptam levegő után, hogy nem felfedeznie rejtekemben lehetetlenség volt, úgy gondolom. Azt a tájfunként érkező, mindent magával sodró izgalmat, melynek nyomán szervezetem az utolsó apró sejtemben is riadót és teljes készültséget fűjt, most, az ötvenedik esztendőmet immár elütve bizony már csak felidézni tudom, pedig jó erőben és egészségben vagyok, s a szerelmi kedvem is magas, bár utóbbiban bizonyára sokat segít a börtön.

Az a rajz sem sikerült sokkal jobban, igaz, modellem már akadt, de ilyenformán még kevésbé összpontosítottam a munkára. Azért Weiss doktor és Nagyapa azt is megdicsérték, pedig a három martalóc figurájához jobb híján őket igyekeztem másolni, ahogy gubbasztottak a konyhaasztal fölött. Sőt, még el is vitték a szombathelyi nyomdába, s bizony, abból is kinyomtattattak néhány száz példányt, felismervén és mondván, a gyerekraaj bizonyára jobban ellágyítja majd a szíveket, mint a száraz betűk. Az első ilyen falragaszokat meglátva persze Oszkár uram is hadrendbe állította a maga pulyáit, akik egyszerűen lemásolták a képemet, csak éppen fordítva, vagyis három magyar martalóc igyekezett elragadni rajta egy osztrák leányt, az ellenkező irányba, a felirat pedig így szólt németül: „Nem engedünk, Vierburgenland!” A propagandából csak ennyit vettek át a felek, amúgy mind megmaradtak annak, amik voltak. Például Oszkár uramnak nem lévén szekere, egyszerűen megkérte Weiss doktort (mivel Nagyapával nem beszéltek), hogy amikor a Pinka mentén északra és délre fekvő néhány faluba viszik a plakátokat, ugyan, vigyék már el az övét is, és az emberét is, aki majd kiragasztja. Hogy Weiss doktornak sem lévén szekere, Nagyapáéval mennek, az nem zavarta. És Nagyapa és Weiss doktor minden további nélkül elvitték, s a magukéval együtt kiragasztatták az emberrel, aki történetesen nemcsak Oszkár uram, hanem az ő plakátragasztójuk is volt. Sőt, sokszor a saját kezükkel tették, ha az ésszerű munka éppen úgy kívánta meg. Nem tudhatom, hogy megfordult-e a fejükben eme plakátokat egyszerűen a szemébe dobni vagy megsemmisíteni, de azt tudom, hogy nem tették.

Zsiga csendőr helyét akkor már Heinrich csendőr töltötte be Agádörön, s bár a falu túlnyomórészt magyar lévén, ugyancsak joviálisan és barátságosan viselkedett, azért mégis folyton a nyomukban járt, hogy az osztrákok által szigorúan megtiltott népszavazási kezdeményezés ellenében intézkedjék. Ez részéről nem jelentett mást, mint hogy letépkedte, amit Nagyapáék kivettek. Illetve kezdetben kötelességtudóan letépkedte a magyar nyelvűeket, majd amikor látta, hogy az Ausztriához csatlakozásra buzdítóakat is ők ragasztják, akkor helyen hagyta mindkétfélét.